

Dies ist eine Übersetzung des Artikels „Das Leben ist ein (stotterndes) Wollknäuel“ ins Ungarische – Herzlichen Dank an Schmidné Balás Eszter und Josef Schmidt (Budaörs/Ungarn).

Az élet egy (dadogó) gyapjúgombolyag

Michael Winkler, November-December 2005

Ha szemügyre vesszük életünket, néha bizony úgy tunhet, eléggé terv- és cél nélkül való. Nap mint nap történik valami. Úgy tunik, a negatív váltakozik a pozitívval, és nem ritkán úgy érezzük, az elobbi van túlsúlyban. Visszatükrözzük azokat a dolgokat, amelyeket megélünk, és azokat is, amelyekről idő és kényelmi okokból inkább lemondunk. A fel nem dolgozott problémák aztán rendszeres időközönként újra felbukkannak a tudatunkban, onnan ismét „sikeresen” a mélybe nyomjuk őket, hogy aztán ugyanolyan nagy valószínűséggel és legtöbbször még nagyobb lendülettel valamikor újra megjelenjenek a felszínen. Habár a velük való foglalkozásra, vagy elintézésükre szükség lenne, mégis sokan szorongásként érzékeljük a problémákat. Ebből kifolyólag elfojtással ismét gyorsan eltüntetjük őket. A múltra vonatkozó megoldási kísérleteknek, mint „jó lett volna”, vagy „lehetett volna ezt vagy azt”, stb. nincs sok értelmük, ha a dolgokat kizárólag meg nem történtté akarjuk tenni. Ha viszont olyan tapasztalatként fogjuk fel az egészet, amelyre a jövőben építhetünk, akkor múltban gyakran hibának tuno és bénító eseményből motiváló kihívás válhat a jövőben. Ezzel szemben viszont gyakran előfordul, hogy az önmagunkkal vívódás az ellazult belátás helyett éppenséggel feszült kétkedésbe torkollik, amelyet érthető módon zavarónak és a fejlődés akadályozójának élünk meg. De miért van ez így?

Kártyavár vagy gyapjúgombolyag?

Az élet önkéntelenül gyakran problémákból felépített kártyavárnak tunik számunkra. Senki sem mer utólag az alsó (probléma) lapokhoz nyúlni, vagy azokon igazítani, mert az építmény összeomlásától tart. Pedig valószínűleg elonyösebb lenne, ha életünket (életműünket) inkább egy gyapjúgombolyagnak képelnénk el. Több tucat, sőt több száz vagy ezer szorosan összegabalyodott szál látható benne. Néha inkább összebogozódva, mint gondosan feltekerve, de mindenképpen minden szálnak más a színe, még ha ezek az eltérések néha nehezen tunnek is fel. Úgy tunik, kártyavár-moddal ellentétben a gombolyag-moddal az ellentétek kevésbé tisztán láthatóak. Gyakran a tudatalattiban rejtozködnék. Egyesek megoldása gombolyag középpontja közelében van. Viszont hogy oda eljussunk, apránként, fokozatosan kell fölcsévélünk a gombolyagot.

Van egy lehetséges oka annak, hogy az ugyan nehezkesebb, de mégis lehetséges gombolyag fölcsévélés helyett inkább az összedolo kártyavár fenyegeto képe lebeg a szemünk előtt. Néhány évezedre világunk nagy részét a patriarchális világkép uralja. Ez ugyanúgy hierarchiákból áll, mint saját, személyes kártyavárunk, amelyben mi csak egy kártyalap vagyunk a sok közül. Viszont ez a hierarchia-gondolkodás ad alapot a konkurrencia-gondolkodás gyakori fellépésére. A hatalom együttes használata helyett az egymáson való hatalmaskodás folyik. Senki sem akar alulmaradni, ezért állandóan fölfelé törekszik. Ez viszont a legtöbb esetben nem megy anélkül, hogy mások kárára cselekedjünk. Emiatt sokan lemaradnak, mert túl gyöngéknek találtattak, vagy azért, mert a végén ezt maguk is elhiszik önmagukról. Ezt a gondolkodást megfordítva átvisszük személyes kártyavárunkra is, és úgy gondoljuk, belso tévelygéseink többségét nem is tudjuk megoldani, mert nem vagyunk abban a helyzetben, vagy pedig azért, mert mindinkább akarunk, illetve „muszáj akarnunk” fölfelé törekedni.

De egy pillantásnak hátrafelé, amely a kártyavár-moddal tulajdonképpen pillantás lefelé, és a valóságban (gyapjúgombolyag-moddal) egy pillantás befelé, semmiképp nem kell gyöngeséget jelentenie. Ha valaki a kártyavár-moddal nem igazán érzi jól magát, az nagyonis összefüggöhet azzal, hogy ez a világkép túl szukre szabott, és teljességgel túlhaladott. A kártyavár statikus, tehát nem

mozdul. Az alul levok félnek is, mert még a legkisebb mozgástól is a fejükre esik valami. Mindazok, akik odafönt vannak, a maguk részéről állandóan bebeszélnek az alul levoknak, hogy ez megtörténik, hiszen ok „odafönt” jól tudják, hogy a „lenti” emberek nélkül nem is létezhetnének.

Más a helyzet a gombolyag-világképpel, amelyet mi had' nevezzünk „matriarchális világképpnek”. Egy gombolyag kerek és mozgatható. Ide-oda görgethető. Talán még egy vele játszó macskára is emlékeztet. Olyan lenne az élet, mint egy játék, rugalmas fejlődési irányokkal? És mégsem kemény (verseny) küzdelem, merev alul-fölül szabályokkal? Az igazság valójában valahol a középben helyezkedik el. A guruló gombolyagok is keményen ütközhetnek, vagy egymásba kuszálódhatnak. Mindenkinek magának kell az útját nagyság- és gombolyag-forma szerint kiválasztania. Kisebb gombolyagoknak kisebb a nyomatékuk, mint a nagyoknak, ezzel szemben kevésbé feltunoek, és nem egyszer sokkal rugalmasabbak. Nagy gombolyagok leadhatnak valamit (szerep)tapasztalataikból a kicsiknek. A kártyavár-világban mindenki a saját várépítője, és néha féltékenyen nézzük a szomszédokat, mert az övék nagyobbak vagy stabilabbnak látszik. Egymás segítése itt ritkábban fordul elő, és ha mégis, akkor gyakorta úgy, hogy cserébe titokban ellenszolgáltatást várunk.

És mégis sokaknak még az első, noha szükséges lépés is nehezebb esik, hogy a gombolyag-modellt egyáltalán elképzelje. Túl sokáig voltunk már másként beállítva, sőt talán oly sokat osztottunk ki már lefelé, hogy nincs is merszünk utánagondolni. Vagy már annyi rúgást kaptunk föntől, hogy már régen belenyugodtunk alattvalóságunkba. Mi lesz viszont, ha a világ folyásának nagy társadalmi széljárása erősödik és kártyavárunk felé tart?

Párhuzamos (világ)képek – nemek elmélete, kutatás, stb.

Az egyik ilyen széljárás, amely a világ folyására csapást mért, az „emancipáció” névre hallgatott. (eddig mindenestre csak a női emancipációra). A férfiak és a nők gondolkodási mintáit a következő, Paul Martin Schmidt-től származó idézet tesz érthetővé: „A férfiak és nők közötti kommunikációs nehézségek egyik valószínű oka az, hogy a férfiak általában tudják, hogy mit *akarnak*, a nők viszont legtöbbször pontosan tudják, hogy mit *nem akarnak*”. (Lelőhely: www.aphorismen.de – kiemelések a szerző által.) Ha az ember eléggé nyitott, találhat itt valamit, ami igazán világos: nem arról van szó, hogy kettejük közül kinek van igaza, hanem arról, hogy egészen mások a nézetek, a megközelítési módok. Míg a férfiak sokkal inkább hajlanak ezt mondani: „tudom, mit akarok”, és ezt öntudatlanul meg is követelik tőlük, addig a nők legtöbbször előbb intuitív módon megkérdezik, vajon cselekedetük következménye (magunknak vagy másoknak) igazán jó-e. Addig, amíg ebben nem érzik jól magukat, a dolog nem fog megtörténni. Az ilyesfajta magatartást rendszerint nem, gyakran csak utólag lehet ésszerűen megokolni. Ehhez még az a kérdés is előáll, hogy egyáltalán szükséges-e minden esetben egy – rendszerint mentegetőzéssé fajuló – magyarázkodás. Romana Rotkopf filozófus ezt a kicsi, de finom különbséget így foglalta össze: „Állítom: a férfiak megmutatták, hogy jól **elgondolják** a dolgokat, a **megfontolás** viszont – legalábbis az utolsó két évszázadban – a nők dolga volt.” (Forrás: www.stopczyk-philosophie.de/RedeSalzburg.htm, - kiemelések az eredetiben is).

Térjünk át egy második széljárásra, amely egyrészt a fönt vázolt kártyavárat megépíteni, másrészt évszázadokon át ápolni és megvédeni segített, most viszont jelentősen megtépázhatná ugyanezt. Legtöbbünk számára általában ismeretes lehet, hogy a nyugati világ társadalmi fejlődése lényegében a tudomány (kutatás) és a technika fejlődésétől függ. Több évtizede folyik a vita arról, melyik a jobb kutatási módszer: a fényszóró-, vagy az edény-modell. Míg az előbbi egy dologra koncentrálna és azt feldolgozza, addig az utóbbi minden lehetséges anyagot egy edénybe dobál, és a megfelelőket fölhasználja. Mindegy, melyik módszerre hajlunk, mert a valóságban a kutatók többsége egy – a két módszerből alakított – keverék formát alkalmaz.

Nos, lehet, hogy a fényszóró-modell inkább a férfias, méghozzá talán a Homo Sapiens eredetével összhangba hozható vadász-modell? A férfiak mindig valami meghatározott dologra vadásznak, anélkül, hogy valójában tudnák, megtalálják-e, és ha tényleg „elejtették”, néha nem tudják, szükségük

van-e rá? Sokak számára még kijózanítóbb aztán a kérdés: minek is vadásztak rá? És lehet, hogy az edény-modell a noi kutatási stílus, amely mindent fölvesz magába, és minden nem használhatót, fölöslegest eltávolít. Nem tudni, mi után kutatnak (a nok), de valamikor mégis találnak érdekeset vagy hasznosat (emlékezzünk a noi bevásárlókörutakra). Alapvetően e két megközelítési módot nevezhetnénk egyrészt direkt (fényszóró), vagy indirekt (edény) modellnek, amelyből láthatóvá válik, hogy egyik a másik nélkül nem is létezhetne. Gyűjtögetek minden megfontolás nélkül, elveszek az összevisszaságban. Ha csak vadászom vakon(?), anélkül, hogy jobbra vagy balra tekintenék, előre láthatólag annyira fixálódok egy dologra, hogy a keretföltételeket, amelyek a kutatásom tárgyát alapvetően befolyásolják elnézem, vagy mint lényegtelen figyelmen kívül hagyom. Végül az így kapott eredmények a saját szemléletem keretein belül megfelelőek lesznek ugyan, de az ezerarcú, lényegesen több szemléletmódot felölelő valóságban ez szinte nevetségesen csekély, és csak hozzávetőleges eredményt jelent. Mivel az évtizedek során ez sok kutató számára világossá vált, ezért ok egy tisztán intuitív alapon működő keverék megoldást valósítanak meg: a céltudatos, de úgyszólván minden irányban nyitott gyűjtögetést.

A látszólag ellentétes modellek megfigyelésénél egyesek szerint ésszerű, mások szerint tulajdonképpen elengedhetetlen a polaritás és dualitás közötti különbség tudatosítása. A poláris „vagy-vagy” értelmezéssel nem sokra megy az ember. Komplex tartalmakat csak az „is-is” föltételezéssel érthetjük meg. Merthogy a látszólagos ellentmondások vagy ellentétek többnyire ugyanazon dolognak két oldala. Ha kizárom az egyiket, illetve nem ismerem el egy idevágó véleményt, akkor ez az érvelés automatikusan ellenem is irányul. Hogy ezt egy bár nagyon primitív, de éppen ezért nem feltétlenül rossz példával illusztráljam: vajon túlélte volna-e az emberiség több tízezer évvel ezelőtt, ha a vadászok és a gyűjtögetők nem támogatták volna egymást, hanem ehelyett az emberiség egy része egy darabig csak a vadászatra, aztán újból csak a gyűjtögetésre specializálódott volna?

A „hétköznapi” dadogó ember gyapjúgombolyagja

A szerző véleménye szerint sok dadogó ember még igencsak a kártyavár-világkép foglya. Miért is lenne ez nálunk másként, mint a népesség nagy részénél? A dadogók is ugyanolyan emberek, mint te meg én. De legalább a már gondoljunk szemléletváltás folyamatára, ha nem is sikerül még egészen végiggondolni. Kezdjük tehát az új gondolkodási modellt mindjárt a gombolyaggal, és hagyjuk magunk mögött a kártyavár-elméletet!

A dadogás sok – sőt talán minden – dadogó számára inkább tunhet valami vastag, merev, huzalszerű dolognak, amely sokkal inkább közelít egy mozdulatlan hajókötélhez, mintsem egy puha, selymes gyapjúfonalhoz. Ez a hajókötél többnyire nincs a kedvünkre. Nem csak a mienk, de legtöbbször a többieké sem. Rendre csak a mások ezüstös vagy aranyos fonalait látjuk, amelyek sokszor hibátlannak és problémamentesnek tunnek. Pedig csak nem ismerjük föl a másik gombolyagjában, hogy az néha még kuszáltabb, mint a mienk. Olykor csak a mások gyapjúgombolyagja köré csévéltek külső, csillogó szálakat látjuk, míg a maradék szinte teljesen rejtve marad. Így aztán mi is gyakran megkíséreljük a saját hajókötélünket ezüstre vagy aranyra mázolni, de hát még csak az egész kötélet felét sem érjük el, mert a maradék a gombolyag belsejében rejtőzködik. Ha viszont a gombolyagot ide-oda görgetve fölcsévéljük valamennyire (ami alapjában véve jó dolog) lepattogzik ám megint a festék, ami nekünk is igazán kínos és kellemetlen, mert a környezetünk észreveszi a „csalást”. Következésképp belenyugszunk abba, hogy a gyapjúgombolyagot röviden fölgombolyítjuk és gyorsan visszagombolyítjuk. Ezzel évekig elbabrálhat az ember, de ettől a gombolyagunk legtöbbször csak még kuszább és filcesebb lesz.

Dadogó emberek új gombolyaggal - Mi marad a gombolyagból?

Mi van viszont akkor, ha elkezdjük a hajókötélet elfogadni, erős köteléknek tekinteni, amelyet több hajlékony, vékony szálból fontak össze? Nos, hogyan jutunk akkor hozzá az egyes szálakhoz? Segít talán a görcsös húzgálás és cibálás? Nyilván nem. Pont ellenkezőleg – a gombolyag csak még

szorosabb lesz. Embertársainknál is megfigyelhetjük, hogyan ugráltatják le-föl a gombolyagjukat jó jó mintájára. Ok is így dadogják át magukat az életen akkor is, ha az nem a beszédükben, hanem más dolgaikban (család, szociális viselkedés, hivatás) nyilatkozik meg. Mindennek ellenére kíséreljük meg a saját gombolyagunkat szálról szárra legöngyölíteni, felszabadítani. Napról napra, darabról darabra. Ehhez nemcsak sok türelem kell, hanem mindenekelőtt az a (benso bizakodó) tudat, hogy ez – hosszú távon nézve – megéri. Mert új szálakat fogunk a gombolyagban találni, amelyekről eddig fogalmunk sem volt. Szétszakadt fonalakat fogunk – nem ritkán nehézkes aprómunkával – ismét összekötözni, és új kapcsolati szálakat is kell majd hozzáfuznunk.

Így lassanként talán még azt is meg fogjuk állapítani, hogy hajókötelünk milyen más fonalakkal van összekötve, és ki is kötözte azokat össze, illetve ki készítetett minket arra, hogy a gombolyagunk éppen olyan formájú legyen, amilyen. És ilyenkor talán azoknak a gombolyagjaira is figyelünk, akik minket készítettek a sajátunkat így vagy úgy tekerceselni. Észre fogjuk talán venni, hogy az o gombolyagjaik annyira kuszáltak, hogy azok indítottak minket arra, hogy a sajátunkat is ugyanúgy tekerceseljük. És hirtelen föltunik nekünk, hogy a saját problémáink is a „csévélési példaképekben” keresendőek. Lehet, hogy egy további mellékhatás ilyenkor válik tudatossá: ha megoldjuk a saját problémáinkat, akkor (föltehetően) nekik is tudunk segíteni – amennyiben elfogadják, hogy (gyakorlatilag) egy csónakban ülünk. Ne feledjünk viszont mindemellett egy fontos tény: a gombolyag fölcsevélési munkának az is a nagy elonye, hogy a jövőben arra is figyelni fogunk, hogy egy újabb zuzavar meg se történhessék, vagy legalábbis tudatossá váljék, hogy a gubanc ne növekedhessék túl nagyra. A hajókötel így valamikor teljes hosszúságában, vastagságában sőt talán egész szépségében előttünk fog feküdni, megnézhetjük, ide-oda fordíthatjuk, játszhatunk is vele, de be is festhetjük. De nem azért, mert láthatatlanná, vagy a másokéhoz hasonlóvá akarnánk tenni, hanem mert mi ezzel azt akarjuk megmutatni, hogy egy gombolyagban eloször is lehet hajókötel is, és másodszer, mert ezeket a hajóköteleket komoly önérzettel tarkára is festhetjük.

Végezetül

A történet befejezése után azon tudtem kicsit, tulajdonképpen honnan is származik e két modell ötlete? Nem emlékszem pontosan, mikor kezdett épülni az ötlet, de lehet, hogy az a fakultatív kézimunka óra, amelyet annakidején a „Wenzel Verner” Politechnikai Iskola felső tagozatán választottam, Karl Marx Stadtban (2002 óta ismét Chemnitz) amelyet 2005. márciusában gyermek és tanulóihiány miatt lebontottak. Az NDK iskolarendszerében annakidején a 3. vagy 4. osztályban (számomra ez 1985/87 volt) alapismereteket lehetett szerezni kötésből, hímzésből, varrásból, horgolásból. Ezen fölül megtanultam a mosógép és vasaló használatát. Mi fiúk az oktatási szünetekben többnyire kártyáztunk (skátoltunk), ami itt a kézimunka óra szünetben nem volt lehetséges, mert csak ketten voltunk fiúk a 10 leány mellett és a skáthoz 3 fő kell (nem is tudom, hogy a fiúk egyáltalán játszanak-e még skátot).

Ma – szuk 20 évvel később – két lehetőségünk van: vagy a fiúk tanulnak meg a leányok segítségével a gombolyaggal bánni, és cserébe megtanítták a lányoknak, hogy ok miért inkább kártyáznak, vagy mi el fogunk felejteni kártyázni is, meg a gombolyaggal bánni is. Viszont amíg nincs (új) megoldásunk, addig az elobbi út mellett vagyok.

MICHAEL WINKLER (Drezda, michael_winkler@gmx.net, Tel. 0049+351-8107099)